

Onderzoeksvoorstel

Klimaatmitigatie en klimaatadaptatie

van de rekenkamercommissie van
het hoogheemraadschap van Rijnland

21/02/2022

1 Aanleiding

Het klimaat is een veelbesproken en uiterst actueel thema. Het regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' schetst ambitieuze voornemens met betrekking tot klimaatadaptatie en -mitigatie. Zo is er een minister voor klimaat en energie die een klimaatfonds van 35 miljard euro voor de komende tien jaar gaat beheren.

Tijdens de klimaatop in Glasgow in 2021 werd benadrukt dat er snel ingegrepen moet worden als de temperatuurstijging van de aarde maximaal 1,5 graad Celsius mag bedragen. Naar aanleiding van het rapport van het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) in 2018 was de discussie over klimaatadaptatie, het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering, en klimaatmitigatie, het terugdringen van de CO₂ uitstoot, al verscherpt. In 2012 stond in het rapport van de Algemene Rekenkamer 'Aanpassing aan klimaatverandering: strategie en beleid' het volgende: "Dat er iets moet gebeuren om de problemen rond klimaatverandering op te vangen, is duidelijk. Wereldwijd is de aanpak van het probleem gericht op mitigatie (terugdringing van het probleem) en adaptatie (aanpassing aan de gevolgen). Mitigatie houdt in dat wordt geprobeerd verdere klimaatverandering te voorkomen dan wel te beperken. Adaptatie houdt in dat wordt geprobeerd de natuur, de maatschappij en de economie minder kwetsbaar te maken voor een veranderend klimaat. De gevolgen van overstromingen, droogte, hitte en wateroverlast moeten zoveel mogelijk beperkt worden. De adaptatiemogelijkheden zijn echter beperkt. Het grootste deel van de organismen en ecosystemen is slecht in staat om zich aan te passen aan een veranderend klimaat. Mitigatie blijft dus nodig. Anders gezegd: adaptatie en mitigatie vullen elkaar aan en beide aanpakken zijn noodzakelijk." Beide thema's raken aan de eerder door de rekenkamercommissie onderzochte kaderrichtlijn water en energietransitie.

2 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is tweeledig: (1) in kaart brengen hoe Rijnland (verenigde vergadering, dijkgraaf & hoogheemraden en het ambtelijk apparaat) het thema klimaatmitigatie en -adaptatie afgelopen periode heeft opgepakt (2) de discussie voeden over de vraag welke rol de klimaat-transitie (klimaatmitigatie en -adaptatie), mede gezien het nieuwe regeerakkoord, de komende jaren zou moeten spelen en hoe Rijnland die rol vorm kan geven. De klimaat-transitie vraagt van het hoogheemraadschap van Rijnland (hierna: Rijnland) een transitie binnen de organisatie: van lineair naar circulair: hoe komt het van beleid tot uitvoering? Het vraagt om een transformatie van de primaire processen: hoe werkt klimaat daarin door? Daarnaast moet Rijnland nadenken hoe het dit thema in gesprek met andere partijen kan agenderen en tot actie kan laten leiden. Voor Rijnland is dat zeker aan de orde bij het vormen van een nieuwe coalitie in het voorjaar 2023. Het streven is om de subthema's mitigatie en adaptatie zowel apart als in onderlinge samenhang – hoe complex ook – te bezien.

3 Hoofd- en deelvragen

Het betreft een diepgaand onderzoek met als centrale vraag:

“Hoe doelmatig en doeltreffend zijn enerzijds het vigerende beleid en de uitvoering van klimaatmitigatie en -adaptatie en anderzijds de voorbereiding en het verdere beleid bij deze transitie van Rijnland en wat is de rol van de verenigde vergadering hierbij?”.

Deze centrale vraag is als volgt uitgewerkt in deelvragen:

1. Heeft Rijnland de begrippen 'klimaatmitigatie' en 'klimaatadaptatie' gedefinieerd? In hoeverre zijn de op die terreinen te hanteren uitgangspunten, de vraagstukken die daar op korte en langere termijn spelen en de te bereiken doelen vastgelegd? Wat zijn daarbij de positie en verantwoordelijkheden van Rijnland? Hebben de verenigde vergadering, dijkgraaf & hoogheemraden en het ambtelijk apparaat een gemeenschappelijk beeld hiervan? Is dat beeld inzichtelijk gemaakt?
2. Heeft Rijnland een vigerend beleid (breedte, diepte, ambitieniveau, aspecten) en uitvoeringsplannen met betrekking tot klimaatmitigatie en -adaptatie? Wat is de doelmatigheid en doeltreffendheid van dat beleid en van de uitvoering? In hoeverre spelen financiën hierbij een rol? Welke maatregelen zijn er al getroffen? Worden de effecten van de maatregelen gemeten en gerapporteerd? Zo ja, hoe?
3. Hoezeer zijn de verenigde vergadering, dijkgraaf & hoogheemraden en ambtelijk apparaat zich bewust van en handelen naar de transitie-betekenis van de thema's klimaat-mitigatie en -adaptatie voor Rijnland?
4. Wat is de stand van zaken en wat zijn de vooruitzichten in de beantwoording van de volgende vragen: Hoe kan en wil Rijnland de thema's klimaatmitigatie en -adaptatie agenderen in zijn relatie met externe partijen, rekening houdend met het eigen doel en met de eigen positie, verantwoordelijkheden en mogelijkheden (invloed, capaciteit, financiën, etc.)? En: hoe kan en wil Rijnland haar interne organisatie afstemmen op het samengaan van enerzijds de kerntaken en verantwoordelijkheden en anderzijds de aandacht en activiteiten in het kader van deze transitie? Voor beide vragen geldt ook: welke mogelijkheden en verplichtingen vloeien voort uit het regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' en uit het beleid en de komende afspraken vanuit de Unie van Waterschappen? Beide vragen ook mede te bezien in het licht van de waterschapsverkiezingen in 2023 en van het daarna op te stellen programma.
5. Neemt de verenigde vergadering haar kaderstellende en controlerende rol op zich? Hoezeer wordt de verenigde vergadering door de organisatie (dijkgraaf & hoogheemraden en het ambtelijk apparaat) ondersteund en in staat gesteld om deze kaderstellende en controlerende rollen op zich te nemen?

4 Toelichting

Klimaatadaptatie is erop gericht om te gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Te denken is aan beleid en uitvoering gericht op extreme situaties van hitte, droogte, wateroverlast (neerslag), waterveiligheid (overstroming) en gericht op zich langzaam ontwikkelende extreme situaties (bijvoorbeeld inklinken van de bodem). Qua instrumenten om de gevolgen van de extreme situaties te beoordelen is te denken aan stresstesten en risicoanalyses. Klimaatmitigatie is erop gericht om de oorzaak van klimaatverandering te beteugelen. Te denken is aan beleid en uitvoering gericht op het bereiken van energieneutraliteit en van neutraliteit met betrekking tot uitstoot van CO₂ en andere schadelijke gassen en aan een circulariteit in de bedrijfsvoering.

Er wordt zowel teruggekeken (ex post) op beleid, uitgevoerde werkzaamheden en evaluaties, als vooruit (ex ante) gekeken naar de voorbereiding van het beleid en van te stellen doelen, mede denkend aan het in december 2021 gepresenteerde regeerakkoord en aan te maken afspraken in het kader van de Unie van Waterschappen. Het onderzoek zal bestaan uit deskresearch en interviews.

In het jaarplan 2021 van de rekenkamercommissie stond klimaatmitigatie al op de groslijst. De rekenkamercommissie vond en vindt dit een belangrijk onderwerp voor mogelijk onderzoek. Bij de prioritering van mogelijke onderzoeksonderwerpen door de verenigde vergadering voor dit jaarplan had klimaatmitigatie veruit de hoogste score. De rekenkamercommissie heeft besloten dit onderzoek in december 2021 op te starten, oplevering van het onderzoek is voorzien eind 2022.

5 Budget en beoordeling

Voor dit onderzoek is € 25.000,- gebudgetteerd. Het onderzoek wordt in 2022 uitgevoerd en er wordt in dit jaar over gerapporteerd.

De uiteindelijke keuze voor een bureau zal worden gemaakt op basis van EMVI (Economische Meest Voordelige Inschrijving) op basis van 60/40 (kwaliteit/prijs). Het aspect 'kwaliteit' telt voor 60% en is onderverdeeld in 15% voor het referentierapport en 9% voor elk van de vijf subcriteria die vallen onder het 'plan van aanpak'.

Kwaliteit	Subcriterium
1. Plan van Aanpak	1.1 inhoudelijke kennis vakgebied 1.2 affiniteit met RKC onderzoek 1.3 robuuste planning 1.4 communicatie/terugkoppelmomenten 1.5 opbouw van het plan van aanpak
2. Referentierapport	2.1 vorm en schrijfstijl passend voor RKC onderzoek

6 Planning

Week	Procesdeel	Datum
8	Versturen offerteaanvragen per mail	Ma. 21 februari 2022
8	Sluitingsdatum indienen schriftelijke vragen	Vr. 25 februari 2022, 12.00 uur
10	Versturen antwoorden schriftelijke vragen	Ma. 7 maart 2022
11	Sluitingsdatum indienen offertes en plan van aanpak per mail	Vr. 18 maart 2022, 12.00 uur
12	Toelichting aan RKC	Di. middag 22 maart 2022
13	Opdrachtverstrekking	Ma. 28 maart 2022

Na het verstrekken van de opdracht aan het uitvoerend onderzoeksbureau start het onderzoek zo spoedig mogelijk met een startbijeenkomst met betrokken ambtenaren, onderzoekers en rekenkamercommissie.

Procesdeel	Datum
Startbijeenkomst met RKC	Di. 29 maart 2022, 16.00 uur
Uitvoering onderzoek	April-juli 2022
Tussentijdse voortgangsrapportage	Mei/juni 2022
Concept rapportage bespreken met RKC	Di. middag 5 juli 2022, 16.00 uur
Hoor- en wederhoor	Augustus/september
Bespreken rapport in een commissie van de verenigde vergadering	Wo. 9 november 2022
Bespreken rapport in de verenigde vergadering	Wo. 23 november 2022

Aan deze planning kunnen geen rechten worden ontleend. De verenigde vergadering zal door middel van een digitale voortgangsrapportage op de hoogte worden gehouden van de voortgang van het onderzoek.

7 Risico's

Dit thema kan – gezien het regeerakkoord – in een stroomversnelling komen. De dynamiek rond dit thema kan erg groot worden.

8 Contactpersoon voor onderzoek

Vanuit de rekenkamercommissie is Jan Bots contactpersoon voor dit onderzoek.

9 Relevante documenten (aanvullen in overleg met de organisatie)

- Rapport Algemene Rekenkamer 'Aanpassing aan klimaatverandering: strategie en beleid', 2012;
- Regeerakkoord 'omzien naar elkaar, vooruit kijken naar de toekomst', 2021;
- Jaarplan 2022 rekenkamercommissie Rijnland.